

SAFRANBOLU'DA MESLEK FOLKLORU BAĞLAMINDA DEMİRCİLİK

Blacksmithing in the Context of Professional Folklore in Safranbolu

Dr. Öğr. Üyesi Fahri DAĞI

Karabük Üniversitesi, Safranbolu Turizm Fakültesi

fahridagi@gmail.com

Orcid ID: 0000-0002-2222-1192

Öznur ÇELİK

Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü YL Öğrencisi

oznur7877@hotmail.com

Orcid ID: 0000-0001-8142-5526

Öz

İnsanlık tarihinde demirin keşfi ve demirin işlenmesi çok önemli bir yere sahiptir. Demirin keşfiyle bir çağ kapanıp yeni bir çağ başlamıştır. İnsanlar tabiata hükmetme gücüne ulaşmıştır. Demirin kullanılmaya başlanması ile demir etrafında çeşitli inançlar pratiklerde ortaya çıkmıştır. Demirin sertliği, yeni şekiller alması, koruyucu ve öldürücü güce sahip olması gibi özelliklerinden dolayı insanlar demire birçok mana yüklemiş, saygı duymuş ve kutsallaştırmıştır. Demirin ateşte işlenmesi dolayısıyla ocak demir ilişkisi ortaya çıkmış ve bunun etrafında çeşitli inançlar oluşmuştur. Birçok tarihi kaynakta ve Türk inanışında, Türklerin meslek olarak demirciliği benimsediği tespit edilmiştir. Demircilik mesleğini ata mesleği olarak algılayan Türkler, babadan oğula usta-çırak ilişkisiyle, bilgilerini ve sırlarını aktararak günümüze kadar getirmişlerdir. Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan demircilik zanaatı azalmakta olsa da günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Bu makalemizde Safranbolu'da demir, demircilik ve demir ustalarıyla oluşan inanç ve pratikler incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Demir ve Demircilik, Ocak, Usta-Çırak İlişkisi, Geleneksel Folklor, Safranbolu

Abstract

The discovery and the forging of iron has had an important role in human history. An epoch has ended and a new one has began with the discovery of iron. Humans have acquired the power of ruling the nature. With the use of iron, certain beliefs and practises have arisen around it. Due to its features such as rigidity, the ability to take new shapes and the power to protect and kill, people have assigned meaning to, respected and sacralized iron. As a result of iron being forged in fire, the relation between furnace and iron has emerged and various beliefs have arisen around it. "In

many historical resources and Turkish beliefs, it has been determined that Turkish people have adopted forging as a profession. Turkish people who see forging as ancestral occupation have brought it until today by transferring its knowledge and secrets from father to son in a master-apprentice relationship. Although it is losing its place the craft of forging, which has had great importance in Turkish culture, has continued its existence until today.

Keywords: Iron and Blacksmithing, Furnace, Master Apprentice Relationship, Traditional Folklore, Safranbolu

Giriş

İnsanlık tarihinin ilk zamanlarında başlayıp, günümüze kadar uzanan bir geçmişe sahip olan demircilik, dünya üzerinde her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Eski zamanlarda 'Demir Çağı' adında bir zaman dilimi olmasından, günümüzde hemen hemen bütün sanayi ve teknolojik işlerde demir kullanılması, demirin insanlık tarihinde ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu gösterir niteliktedir. Evrensel olarak demir ve demirciliğin her ülke ve toplum için büyük önemi bulunmakla birlikte Türklerin Orta Asya'da başlayan varoluşundan günümüze kadar gelişmesinde büyük bir ehemmiyet arz etmektedir.

Tarihte ilk demiri işleyen ve çeşitli aletler yapan kişiler Türklerdir. Türkler demirci olarak bilinirler. Türklerde ve diğer milletlerde demir, Tanrı tarafından insana gökten gönderilmiştir. Sümercede demir anlamına gelen "Anbar" kelimesi gök ve ateş unsurunun birleşmesinden gelmekte olup Sümerce ve ondan Hititlilere "gök metal", "gök yıldızı" anlamlarına gelmektedir (Eliade 2003:22-23). Sümercedeki Anlamı ile Türkistan'daki anlamı hemen hemen aynıdır (Eliade 2003:22).

Demir, daha savaş aracı olarak kullanılmadan önce mitin en önemli ritüel unsurlardan biriydi (Eliade, 2003:25). Türklerde üç kuşak demirciler ancak şaman olabilmektedir. Bir Yakut atasözünde "Demirciler ve Şamanlar aynı yuvadan çıkmadır" (Roux, 2011:82). Demirciler, Türkistan'da önemli bir mevkie sahiptiler ve "darhan" "tarhan" unvanı almışlardı (Gökalp 1995:10). Kelimenin Uyur Türkçesinde "memur", usta demirci "vergiden muaf" (Temir 1995:15) anlamlarına gelmesi ve demircilerinin hanımlarının da toplumda saygı görmesi bu meslek erbabının Türkler arasında oldukça mühim bir yer işgal ettiğinin göstergesidir (İnan 1988:231).

Altay Türklerinin inancına göre Tanrı göğün on yedinci katında oğulları Demir Han ve Su Han ile birlikte yaşamaktadır (Gökalp 2005:28). Türk inanç sitemine göre gök çadırını tutan Kutup Yıldızı "Demir Kazık" olarak adlandırılır ve dünya "Demir Kazık"ın etrafında dönmektedir (Esin 2001:41)

Demirciliğin Ergenekon Destanı'na kadar uzanan bir inanışla birleştiği ve Türklerin kurttan türeyiş efsanesini dile getiren semboller içinde göğün ve kutsal dağın büyük yer tuttuğu bilinmektedir (Bayat, 2012; Türkmen ve Türker, 2012). Mite göre Kurultayın Kararı üzerine Türkler, bir kat demir üzerine bir kat odun yerleştirirler. Dağın her yerini demirle doldurulur. Yetmiş yere, Yetmiş deriden, yetmiş körük yapıp koyarlar. Demir dağ tanrının yardımıyla erir ve yol açılır. Daha sonra Türklere yolu, gök yelesi bir bozkurt çıkıp gösterir (Özcan, 2017:5).

Yakut Türklerine göre sönmemesi gereken kutsal ateş aile ocağıdır. Aile ocağını koruyan bir ruh vardı. Kutsal sayılan demircinin en önemli aletleri ise Çekiç Kerpeten, Körük ve Örs'tür. Ocakta yanan meşe (mas) ağacı da kutsal sayılırdı. Bunlardan anlaşıldığı gibi demirciler ve demircilik kutsal ateşle de ilgiliydiler ve bu sebepten dolayı ayrı önem kazanıyorlardı. Yakut Şaman duasında, "Yakut halkına, Kıtay Baskı Togan'a saygı göstereceğini ve kudretli demirciler göndererek lütufta bulunmuştur. Eğer demirci hastalanırsa, bir inek kesip kurban olarak ona sunacağım. Kurbanın böbreklerini ve ciğerlerini demircinin ocağına göndereceğim" diye söylenmektedir. Bu duadan anlaşıldığı üzere burada bildirilmek istenen, demircinin daha ziyade bir şaman ve sihirbaz olmasıydı. Çünkü şamanlarda bir demirci sihirbaz sayılırdı. Yakut Türklerine göre, Demirci (ulus) ve Şaman (oyun) aynı yuvadan gelirdi (Özcan, 2017:6).

Acıpayamlı'ya göre demir bir güç sembolü olması sıfatıyla aynı zamanda koruyucudur. Doğum, hastalık, büyü ve ölümden, doğal afetler ve evlenme gibi birçok olayların içinde, Halk hekimliğinde, daima demirin koruyuculuğundan yararlanılmıştır. Örneğin aynı mekânda aynı hafta içerisinde iki farklı doğum olursa, bu çocukların anneleri kırkıncı gün karşılaşarak birbirlerine ya iğne parçası ya da demir parçası verirler. Böylelikle çocukların kırk basma tehlikesinden uzaklaşacaklarına inanırlar. Çoğu Türk Boylarında kırkı çıkmamış bebek tek bırakılacağı zaman yanına Kur'an-ı Kerim, demir ve demirden yapılmış eşyalar konur ve loğusanın etrafında "Demiri geldi" diye bağırılır. Çocuğun göbeği kesilince annenin saçıyla bağlanarak ılık suda yıkanır, nazardan korunması için de leğene demir parçası atılır. Düğün adetlerinde koruma amaçlı gelinin başına bir olay gelmesin diye balta ve hançer konur. Ölen kişinin öbür dünyada şeytan azabından korunması, ölen kişinin ruhunun geri gelmemesi ve kötü ruhların cesede zarar verememesi için cesedin ve tabutun üzerine bıçak, makas gibi çeşitli metal eşyalar yerleştirilmektedir. Eski Türklerde, Hunlarda ise kahramanın kalkanı, kılıcı, ok ve yayı ile gömülmesi yine koruma sembolünü belirtmektedir. Makedonya Türkleri aynı geleneği sürdürmektedirler. Balkar, Karaçay ve diğer Kafkas Türkleri arasında herhangi bir kişinin ölüm haberi duyulduğunda anneler, çocuklarını bir demir bıçak veya at nalı ısırtmak sureti ile bekletirler ve böylelikle çocukların ölümden korunacağına inanırlar. Kötü rüya görüldüğü zaman aynı rüyayı görmemek için, yastığın altına bir demir parçası koymak, açık bir bıçak dua edilerek kapatılması demirin koruyuculuk sembolü ile ilgili pratiklerindedir. Demir, gücü aynı zamanda dilek sembolü olarak da bütün Türk Boylarında ufak tefek değişiklikleriyle uygulanan pratiklerindedir. Yani demir, bir taraftan koruyucu güç sembolü, diğer taraftan ise bir ölüm bir savaş, bir kötülük aracıdır (Türkmen ve Türker, 2014:7).

Türkistan'da, Türklerin tarihin erken dönemlerinde demiri keşfetmeleri ve işlemeleri onları demir işçiliği konusunda ustalaşmalarına vesile kılmıştır. Türkler, demiri bir sanat haline getirmiş ve tüm dünya da demir ustaları olarak anılmışlardır. Hun çağından itibaren demir ve demir ustaları kutsal kişiler olarak algılanmıştır.

Safranbolu’da Demircilik

Safranbolu’nun coğrafi konumu gereği birçok geçiş güzergâhı üzerinde bulunması ve el sanatlarının gelişmiş olması sebebiyle her çağda ekonomisi canlı kalmıştır. Safranbolu’nun 18 ve 19. yüzyılları arasında ekonomik yapısı, Safranbolu’da el sanatlarının gelişmesini sağlamış ve bakırcılık-kalaycılık, kunduracılık, yemenicilik ve demircilik gibi birçok zanaatla uğraşılmasına neden olmuştur. Fakat sonraki dönemlerde Karabük Demir Çelik İşletmelerinin kurulması ile teknolojik gelişmelere ayak uyduramayarak ekonomik üstünlüğünü yitirmiştir. Bu fabrikada işçiliğin tercih edilmesi demircilik gibi birçok temel üretim sektörlerini yavaşlatmıştır.

Safranbolu’da geçmişte ticaret, el sanatları ve zanaatlar, ‘Lonca’ sistemi (Yemeniciler Loncası, Tabaklar Loncası, Demirciler Loncası vb.) ile yürütülmüştür. Bugün Safranbolu’nun Çarşı kesiminde sayılı olsa da bazı loncalar geleneğini sürdürmekle birlikte, dönem içerisinde diğer loncalar çağa yenik düşmüştür (URL-1). Safranbolu’nun tarihi çarşılarından biri olan Demirciler Çarşısı Akçasu Deresi’nin iki yanına kurulmuştur. İzzet Paşa Camii’nin avlusundan veya yan sokağından geçip ulaşılabilmektedir.

1831 yılı Safranbolu esnaf kayıtlarına göre Nalçacı 3, Demirci 46, Çilingir 3 adet tek katlı ve ahşap dükkândan oluşmakta iken, 1924 yılında Demircilerin sayısı 105, Kalaycı ve Bakırcı usta sayısı 40, Sobacı ve Çilingirci 9 usta bulunmaktadır (Kalyoncu, 2010:45). Günümüzde ise bakırcı 1, kalaycı 2 ve demirci usta sayısı 7’dir. Safranbolu’da halen sıcak ve soğuk demircilik yapılmaktadır.

Safranbolu’da Demirciliğin Hikâyesi

Safranbolu yüzyıllar boyunca başta İpek Yolu olmak üzere birçok ticaret yolu üzerinde kurulmuş bir şehirdir. Eski zamanlarda oldukça fazla demirci ustası varken zamanla ekonomik gelişmeler ve teknoloji insan emeğini yetersiz hale getirmiş ve bu mesleğin ustalarını tarih sahnesinden silmeye başlamıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında yüzden fazla demirci ustası varken günümüzde bir elin parmaklarını geçmeyecek sayıda.

“Safranbolu’nun en eski demirci ustalarından Muhsin ÜNAL bu konuda oldukça dertlidir. 1960 yılı Safranbolu/Çatak Köyü doğumlu olan demirci ustası çocukluk yıllardaki ekonomik ve siyasi düzensizlikler sebebiyle ancak ilkokulu bitirebilir ve daha fazla okuma imkânı bulamayarak çalışma hayatına atılmak zorunda kalır. 13 yaşındayken babasının teşvikiyle demirci dükkânlarında çıraklık yapmaya başlar. O yıllarda demiri tavlayıp dövmeye başlayan Muhsin Usta günümüzde hâlâ ilk günkü şevkle işini yapmaya devam etmektedir. Eski zamanlarda yüzü aşmış olan dükkân sayısı günümüzde dört dükkâna düşmüş olduğundan yakınmaktadır. Bu dükkânlardaki ustaların yaşı 50’nin üzerindedir.

Günümüzde özellikle teknolojinin gelişmesi ve Çin, Pakistan ve Malezya gibi uzak doğu ülkelerinden yapılan ithalatın artmasıyla birlikte demircilik sektörü, eski ticari bereketinden uzaklaşmış vaziyettedir. “Çataklı Muhsin” lakaplı ustamızın dükkânında işler eskisi kadar yoğun olmasa da ustalığın verdiği azim ve inançla işlerine devam etmektedir.

Eski zamanlarda usta ve dükkân sayısı fazla olduğu için demircilerin bağlandığı "Loncalar" ve "Lonca Başı Yiğit Baş" varken; günümüzde esnaf odasına bağlı olarak ticari faaliyetlerini sürdürmektedirler. Lonca sistemiyle mesela, ocaklara kömür alınacak ise herkese kaç ton kömür ihtiyaçları olduğu belirlenip, demirci dükkânlarına dağıtılırdı ve demirci ustası işini üç sefer iyi yapmazsa, bu durum heyete ve yiğit başına bildirilir, bu demirci hakkında ceza uygulanırdı.

Her Sabah saat 7.00-7.30 gibi dükkânına gelen Muhsin Usta üç İhlas bir Fatiha okuyarak Besmele ile dükkânını açıyor. Dükkândan içeri girdiğinde sanki içerde birileri varmış gibi selam verir.

Dükkânında bulunan malzemelerinin bir kısmını dışarı çıkardıktan sonra gerekli temizlikleri yaparak ocağını "bismillah" diyerek yakıyor ve işine başlıyor.

İşini son derece düzgün ve titizlikle yaptığı için, adından usta olarak bahsedilmesi en büyük gurur kaynağıdır. Eskiden mekanik körüklerle ısıtılan demirlerden öküz pulluğu, at nalı, soba vb malzemeler yapılırken, günümüzde elektrikli fanlar kullanılıyor ve genellikle balta, nacak, kürek vb. malzemeler yapılıyor.

Demiri döverken o anki ruh haline göre vuruyor ve bir anlamda hıncını demirden alıyor. Mesleğinin inceliklerini isteyen herkese öğretebileceğini söyleyen Muhsin Usta, şu ana kadar yanında birçok çırak yetiştirmiş ve yetiştirmeye de devam etmektedir. Gelişen-üreten bir ülke olmamız için tüm meslek sahiplerinin ustalıklarını gizlemeyip paylaşması gerektiğini savunan Muhsin Usta günümüzdeki çalışma düzeninden pek memnun değildir. Eski zamanlardaki gibi yetiştirecek çırak bulamamaktan ve gençlerin hali-hazırcı olmalarından şikâyetçidir.

Mesleğinin peygamber mesleği olduğuna inan Muhsin usta bizlere şu menkıbeyi anlattı:

"Davut Aleyhi selam Elini yumruk dizini örs olarak kullanmıştır."

"Hz. Davut Aleyhi selam ve eşi nedeni bilinmeyen bir sebepten dolayı tartışılar.

Konu, kerametın kimde olup olmadığına kadar dayanır. Davut peygamberin eşi "keramet bende", Hz. Davut da "bende" der. Sabah işine giden Hz. Davut Aleyhi selam yemek vaktinde çırağını eve gönderir. Eşi akşamki tartışmanın siniriyle yemeği o gün kendi eliyle çırağa verir.

Çırağın helal olmayan kadının elini görmesiyle birlikte Hz. Davut Aleyhi Selam'ın parmağı yanar. Hz. Davut Aleyhi selam, bu acı ile karşısında yatan köpeğin ön ayakları dikkatini çeker ve elinin bir daha yanmaması için gerekli olan kısırcı köpekten esinlenerek yapar."

Türklerde her meleğin bir piri olduğuna inanılır. Demircilerin piri de Hz. Davut¹ (Duymaz, Şahin 2010:108)

Safranbolu'da demir işçiliğinin yapılışının gizli olduğunu söyleyen Muhsin usta eskiden "Safranbolu 'demirci ustasının elinden çıksın' diye bize çok iş yaptırılırdı. Burada biz dükkânlarımızı, evimizi, ocaklarımızı, demirciye, bırakır gideriz birbirimize güvenimiz. Çünkü demircilik güveni temsil eder. Safranbolu kapılarının her türlü aksanları, at arabasının tekerleğinin çemberi, atın nalı, balta, bahçede kullanılan aletler, kerpeten, kısırcı, pergel, mutfakta kullandığımız satır, bıçak, çanlar, kapı üstü ferforje ve kepenkler gibi birçok ürün

¹ Geniş bilgi için bk. Duymaz, Ali-İbrahim Şahin (2010). "Meslek Folkloru Kapsamında Geleneksel Mesleklerdeki Pir İnancı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Değerlendirme", Millî Folklor, Yıl 22, S. 87, s. 101-121.

demircinin elinden geçirdi” demektir. Muhsin ustadan başka, söyleşi yaptığımız ustalardan KK-1 ustasının yanında çalışan 1962 Safranbolu Sine Köyü doğumlu Hüseyin usta şunları söylemektedir:

1978 yılında Musin ustanın yanında mesleğe başladım ve sekiz yıl sonra usta olarak kendi işyerimi açmaya hak kazandım. O yıllarda Ahilik Kültürüne göre yılın ahisi ve yılın kalfası belirlenir. Kalfaya “Şedid (Kuşak)” bağlanarak ustalığa terfi ettiği ilan edilirdi. Ustalığa başladığım günden beri sıcak demir işçiliği yapıyorum. İnşallah bir gün bir delikanlı gelir ve ustam bu mesleği bana öğret der şeklinde konuşan Hüseyin usta da meslekte yetiştirilecek çırak bulamamaktan şikâyet etmektedir.

Diğer bir ustamız Kazım usta; “ KK-1 Ustanın yanında çırak olarak işe başlamıştır. “Demir tava geldi kömür bitti, ocak tava geldi ömür bitti” diyen ustamız “Demirci adamın bileği sert yüreği yumuşak olur” ifadesini kullanmaktadır. Yıllar önce bu çarşıda çekiç sesleri bir senfoni orkestrası gibi duyulurken, bugünlerde kırık bir saz gibi tek-tük sesler gelmektedir diyerek eski günlere olan özlemini dile getirmektedir.”

Fotoğraf 1. Safranbolu Demirciler Çarşısında, Sıcak Demircilikte Demirin Dövülmesi ve Çataklı Muhsin Usta (2019)

Safranbolu’da Demirciliğin İşlediği Ürünler

a. Kapı Anahtarları ve Tokmakları: Safranbolu’nun tarihi dokusu ve mimarisi içerisinde yer alan birçok ev, cami ve hanlarda demirci ustaların el emeklerini ve ustalıklarını gösterebildikleri demircilik sanatını Safranbolu sokaklarında görmek mümkündür. Bu kapı tokmakları, halkaları ve anahtarlıkları farklı anlamları simgelese de demirci ustasının gösterdiği özel beceri sanatının en önemli göstergesi sayılmıştır. Burada zarafeti, inceliği, dikkat ve titizlikle hünerini mesleğine yansıtmıştır. Ali Savun’un evinin kapı tokmakları, halkaları ve kilit kısmı gösterilen bu kapının özel bir anahtarı vardır. Bu anahtarın dört tarafı givlidir (Fotoğraf 2 ve Fotoğraf 3).

Fotoğraf 2 ve Fotoğraf 3: Ali SAVUN Evi Asmazlar Cad. No:3

b. Pencere Korkulukları: Safranbolu'nun Demircilik işçiliğinin en iyi örneklerinden biri de Kazdağlıoğlu Camii'nin doğu cephesindeki pencere korkulukları ve Yeni Hamam'ın batı cephesi yukarı çarşı sokağı kısmındaki düğmeli pencere korkulukları örneğidir.

Fotoğraf 4: Kazdağlıoğlu Camii ve
Pencere Korkulukları

Fotoğraf 5: Cinci Hamam Düğmeli
Pencere Korkulukları

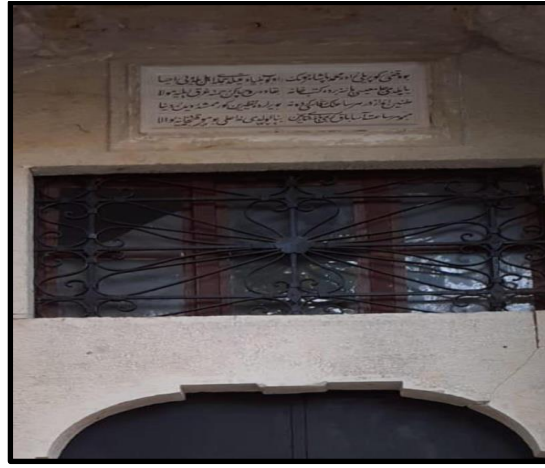
c. Demir Kapı, Kanca, Halka, Zincir Kurşun Kalafat ve Perçinli Pencere: Safranbolu'nun tarihi dokusu içerisinde yer alan Köprülü Mehmet Paşa Camii'nin kanca, halka, zincir, kurşun kalafat ve son dönem işçiliği olan kapı ve pencere örneği özgün demir işçiliğini, günümüze kadar ulaşmasını sağlayan en güzel örneğidir. Buradaki pencere işçiliği Demirci Asım Usta'nın zanaatı olduğu tahmin edilmektedir. Penceredeki (S) şeklindeki kıvrımlar koçboynuzu erkeği sembolize eden güç anlamındadır. Elips şeklinde yukarıya doğru bağlayıp bitkisel figür olan çiçek deseniyle kabartarak birleştiriyor. Alt ve üst kısımları simetrik bir şekilde ayarlayarak özgün işçiliğini oluşturmaktadır. Bu demir işçiliğinin 1850 yıllarında yapıldığı tahmin edilmektedir.

Fotoğraf 6: Demir Kapı

Fotoğraf 7: Perçinli Pencere Korkulukları

Fotoğraf 8: Perçinli Pencere Korkulukları

Fotoğraf 9: Köprülü Mehmet Paşa
Camisi Kemer ve Gergi Demirleri

Fotoğraf 10: Köprülü Mehmet Paşa Camisi
Düğmeli Perçinler

Fotoğraf 11: Demir Zincir

Fotoğraf 12: Demir Halka

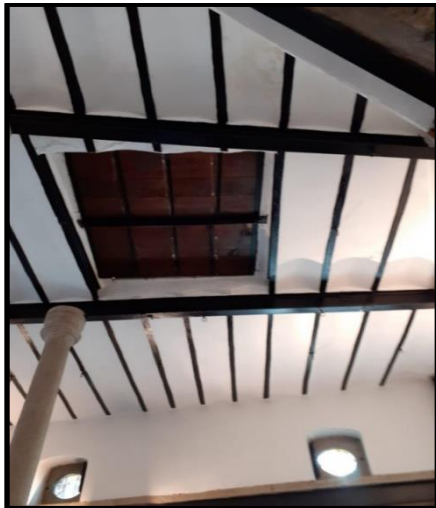
d. Kapı Süsleme, Pencere ve Volta İşi: Tarihi Safranbolu Çarşısı Belediye Binasının kapı süslemesi 1924 yılında yapılmış olup özgünlüğünü günümüze kadar korumuştur. Sadece rengi değişmiştir.

Fotoğraf 13: Demir Kapının Ön Kısmı

Fotoğraf 14: Demir Kapının Arka Kısmı

Fotoğraf 15: Demir İşçiliği Volta İşi

Fotoğraf 16: Safranbolu Belediye
Demir Pencere Korkulukları

e. Ferforje ve Putrel: Tarihi Safranbolu Kaymakamlığı kapı üstü (ferforje) demir işçiliği ve kolon ray demiri (putrel), demir işçiliği örneklerindedir.

Fotoğraf 17 ve 18: Safranbolu Demir işçiliği Ferforje ve Putrel Örneği

f. Cinci Han'ın Kapı ve Pencere Korkulukları: 17. Yüzyıl ortalarında kesme ve moloz taştan yapılan Cinci Hanı'nın Giriş kapısı, kilit ve anahtarı; Türk demir işçiliğinin en ilginç örneklerinden biridir (URL-2).

Fotoğraf 19: Tarihi Safranbolu Cinci Hanı Demirden Yapılmış Zincir

Fotoğraf 20: Cinci Hanı Kapısının Arka Kapısının Görünümü

Fotoğraf 21: Cinci Hanı Pencere Korkulukları

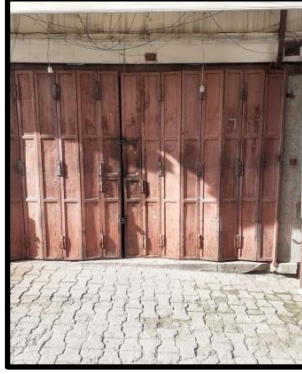

Fotoğraf 22: Cinci Hanı

g. Safranbolu'da Demir İşçiliğinden Yapılan Örnekler: Safranbolu'da Osmanlı döneminden günümüze kadar, demir işçiliği ile yapılmış pek çok esere rastlamak mümkündür. Eski zamanlardan bugüne kadar gelişen süreçte demir işçiliğinin yaygınlığı azalmış olsa da hali hazırda devam eden işçiliklere rastlamak mümkündür. Önceden tarım aletleri, hayvan koşumları, mutfak gereçleri, kapı tokmakları, Kapı kepenkleri, mimari süslemeler vb. işlerde oldukça yaygın kullanılan demir, bugünlerde; balta kürek vb. basit aletler pencere korkulukları, basit imalat parçaları yapımı gibi işlerde devam etmektedir.

Fotoğraf 23

Fotoğraf 24

Fotoğraf 25

Fotoğraf 26

Fotoğraf 27

Fotoğraf 28

Tarihî Safranbolu'nun dokusunu bize miras bırakmaya çalışan demirci ustalarımız, demir işçiliğinin üretiminde çeşitli alanlarda bize özgün eserler yaparak hünerlerini göstermektedirler. Usta-Çırak ilişkisiyle yürütülen bu mesleklerimiz yerini zamanla teknolojiye bırakmaktadır. Günümüze kadar gelmeyi başarmış olan ve halen yapılmakta olan Yemenicilik, Kalaycılık, Dericilik, Bakır İşlemciliği ve Demir işçiliği Safranbolu'da kalan El sanatları/Zanaatlar Folklorik unsur oluşturmuştur.

Sonuç ve Öneriler

Tüm Türkiye'de olduğu gibi Safranbolu'da da demircilik ustalığı, 1980'li yılların başlarına kadar etkin bir biçimde devam etmiştir. Bu yıllardan sonra özellikle teknolojik gelişmelerin etkisiyle, demirle alakalı arz/talep dengeleri değişmiş ve giderek daralan bir sektör haline gelmiştir. Geçmiş yıllarda ülkemizin de içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik şartlar dâhilinde gençlerin büyük çoğunluğu kurumsal

şirket/fabrikalarda maaş karşılığı çalışmayı tercih etmişlerdir. Bu durum her sektörde olduğu gibi demircilik sektöründe de usta-çırak ilişkisine olumsuz yansımış ve demircilik sanatına ilgi azalmıştır.

Safranbolu’nun tarihi dokusunda büyük öneme sahip olan ve hemen her sokakta her yapıda kendini gösteren demircilik sanatına ilgi, günümüzde azalmış olsa da her zaman ihtiyaç duyulan bir sektör olarak kalacaktır.

El sanatları ve zanaatların korunması, gelecek nesillere aktarılması başlı başına bir sorun teşkil etmektedir. Teknolojinin gelişmesi ile bu eski sanatkârların olmaması, geleneksel el sanatlarına olan ilginin azalmasına ve demir çelik fabrikasının kurulması vb. birçok unsur mesleklerin yok olmasına sebep olmuştur.

El sanatlarımızı yaşatmak amacıyla Safranbolu yöresinde belli dönemlerde festivaller, eğlenceler, kent tanıtımları yapılmaktadır. Ancak bu çalışmalar yetersiz kalmıştır. Geleneksel el sanatlarımızı yaşatmak, nesilden nesille aktarabilmek ve bu değerlerimizi korumak için bu faaliyetlerin artırılması ayrıca yok olmaya yüz tutmuş mesleklerimize ait örnek eserler ve ziyarete gelen yerli yabancı turistlerin de uygulayarak öğrenebilecekleri atölyeler olabilir.

Kaynakça

- Acıpayamlı, O. (1961). Türkiye’de Doğumla ilgili Adet ve İnanmalar, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Erzurum.
- Bayat, F. (2012). Türk Mitolojik Sistemi C. 2, İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları.
- Çerikan, U.F. (2014). Türk Kültüründe Demir, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Duymaz, A.-İ. Şahin (2010). “Meslek Folkloru Kapsamında Geleneksel Mesleklerdeki Pir İnanıcı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Değerlendirme”, Millî Folklor, 87: 101-121.
- Eliade, M. (2003). Demirciler ve Simyacılar, İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
- Esin E. (2001). Türk Kozmogonisine Giriş, İstanbul.
- İnan, A. (1998). “Türklerde Demircilik Sanatı: Tarihte ve Folklerde”, Makaleler ve İncelemeler Cilt II, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kalyoncu, H. (2010). Tarih İçinde Safranbolu” İstanbul: Safranbolu Belediye Kültür Hizmeti.
- Karacakaya, R., Yücedağ, İ., Yılmaz, N. Safranbolu 1831 Nüfus Kayıtları.
- Ögel, B. (2014). Türk Mitolojisi C.1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Özcan, N.Ü. (2017). “Anadolu’da Türk Demircilik Sanatı ve Bitlis’in Demirciliği”. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(2): 263-292.
- Roux, J.P. (2011). Türklerin ve Moğolların Eski Dini, (Çev. Aykut Kazancıgil). İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
- Temir, A. (1995). Moğolların Gizli Tarihi, Ankara.
- Türkmen, F., Türker, F. (2014). “Geleneklerde ve İnançlarda Demir”. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, S.1/14: 1-8.
- Gökalp Z. (1995). Türk Medeniyet Tarihi, İstanbul: Toker Yayınları.
- Gökalp, Z. (2005). Türk Töresi, İstanbul: Toker Yayınları.

İnternet Kaynakları

URL-1:www.safranbolutso.org.tr.

[Erişim Tarihi: 25.11.2019]

URL-2:www.safranboluturizmdanismaburosu.ktb.gov.tr.

[Erişim Tarihi: 25.11.2019]

Kaynak Kişiler

KK-1: Muhsin ÜNAL, Safranbolu/Çatak Köyü 1960, İlkokul Mezunu, Demirci Ustası, (Görüşme: 20.09.2019).

KK-2: Hüseyin ŞAHİN, Safranbolu/Nüstekler Köyü 02.08.1962, İlkokul Mezunu, Demirci Ustası, (Görüşme: 20.09.2019).

KK-3: Kazım MADENOĞLU, Ulus/Bartın 18.04.1967, İlkokul Mezunu, Demirci Ustası (Emekli) (Görüşme: 30.09.2019)